

Banális és monumentális

– avagy a bukaresti építészképzés kettőssége –

Banalitás, látszólagos értéknélküliség és monumentalitás. Ez a kettősség a román főváros két nagyon karakteres jellemzője. Monumentális városok, banális falvak. Végletek. A banalitás normalitássá emelkedése, a középszerűség mint "normalitás" hiánya. Ebben a kettősségben tekint a romániai épített környezetre és építészoktatásra Ștefan Ghenciulescu építész, a romániai Zeppelin folyóirat főszerkesztője és a Ion Mincu egyetem oktatója, aki a bukaresti egyetemről és még sok minden másról mesélt nekünk a doktori iskolában 2016. április 20-án.

A bukaresti Ion Mincu¹ Építészet és Városrendezés Egyetem, az első romániai építészképző hely. Az intézmény eredetileg a bukaresti Beaux-Arts részeként működött (innen ered a szép rajz és az esztétikus forma tradíciója), amelyből az 1900-as évek elején vált ki. Első épületét 1912-ben kezdik építeni Grigore Cherchez tervei alapján román nemzeti (neobrâncovenesc) stílusban², melyet a '60-as években tovább bővítenek. Az egyetem mint intézmény is jelentős változásokon esett át a '60-as³ majd a forradalom után a '90-es években. Ma önálló egyetemenként, saját épületekben működik.

Az egyetemen belül három kar működik: az építész (ezen belül egy restauráció kar is működik Nagyszébenben), a várostervező és a belsőépítész kar, a három karról kikerülve azonban nagyjából minden hallgató építészként helyezkedik el.⁴ A három karon belül összesen 9 tanszék található: Bevezetés az építészeti tervezésbe, Az építészeti tervezés alapjai, Az építészeti tervezés szintézise, Táj- és városrendezés, Területfejlesztés és várostervezés, Építészettörténet és -elmélet, Műszaki tudományok, Belsőépítészet és design, Forma- és környezettan.⁵

¹ Ion Mincu (1852-1912) román építész, mérnök, tanár és politikus, a romániai nemzeti építészeti stílus megteremtője. Munkája elismeréseként az építész egyetem 1953. óta a nevét viseli.

² Ion Mincu Építészet és Városrendezés Egyetem hivatalos honlapja.

https://www.uauim.ro/informare_documentare/biblioteca/prezentare/istoric/ (Utolsó letöltés: 2016. 05. 01.)

³ Ghenciulescu szerint a '60-as évek átszervezéséből következő modernizmus, funkcionalizmus és a kommunizmus- diktálta megastruktúrák emléke ma is erősen érződik az egyetemen.

⁴ A Zeppelin főszerkesztője szerint csak az alapozó évek után kellene különválnia az egyes szakoknak.

⁵ A tanszékek megnevezése összevág azzal, amit Ghenciulescu az mincu-s építészhallgató mint "art guy" szerepkörrel megfogalmazott. Ez viszont nagyban különbözik a társadalmi megítéléstől. Az építész ugyanis az egyetemről kikerülve legalább annyira mérnök, mint művész.

Az egyetemen összesen körülbelül 3000 hallgató tanul, mely az építészkarra nézve évfolyamonként nagyjából 300 hallgatót jelent. Ezt a 300 hallgatót nagyon komoly, átlagosan két év felkészülést igénylő rajzi felvételi vizsga alapján válogatják ki, melyet alapvetően még gimnazista korokban egyetemi oktatóktól sajátíthatnak el a diákok.⁶ Az építészet ezen a ponton válik elit képzéssé, a rajzórák kifizetése ugyanis elég komoly anyagi befektetést igényel a szülők részéről.

Az építészkar a kreditrendszert átvette, az osztott képzést azonban nem, így a hat éves képzést csak osztatlanul végezhetik a hallgatók. Az oktatás ideje így lényegében nyolc évre dagad.⁷ Ezen felül egy négy éves posztgraduális képzés keretén belül lehet phd fokozatot szerezni, mely egyrészt a leterheltség (a doktoranduszok vagy az egyetemen vállalnak többletfeladatot, vagy dolgoznak mellette), másrészt az építészet mint művészi szakma és a phd mint tudományos fokozat összeférhetlensége miatt több sebből vérzik. Ghenciulescu a 'phd by design' rendszerben látja ennek a konfliktusnak a feloldási lehetőségét. A már említett anomália ellenére számos doktorandusz hallgató érkezik az ország különböző pontjairól. Ilyen szempontból Bukarest elsődleges központnak számít az országban.

A tervezésoktatás műtermekben zajlik. Az évfolyamonként 300 hallgató 10-12 műteremre oszlik, melyeket 1-1 főállású oktató és 2-2 asszisztens irányít, és amelyek témáját és osztályzását a tankörvezető irányítja, ő határozza meg. A hallgatók pedig maguk választják meg, hogy melyik csapatban szeretnének dolgozni, ami egy nagyon nagy előny, mert már a kezdetektől mindenki a maga habitusához megfelelően tud választani. Hely szempontjából jellemezően négy műterem osztozik egy termen.

Az oktatók javarészt gyakorló építészek, akik a tervezési feladatok mellett épületszerkezzeti, statikai kérdésekben is tanácsot adnak illetve korrigálnak. Az egyetemi évek alatt a rajzolás is elsősorban tőlük tanulják a hallgatók. A különböző tanszékek közötti együttműködés – bár többször volt rá kísérlet – mindig kudarcba fulladt (a Budapesti Műszaki Egyetem Komplex I-II. tárgyához hasonló együttműködést itt nem sikerült kivitelezni).

Tervezés szempontjából 4 tanszék számol a kar, az első-, a második- és harmadévesekkel, a negyedik és ötödévesekkel, valamint a végzősökkel foglalkozó tanszékekkel. Az építészeti tervezés első éven

⁶ Mindez Ghenciulescu elmondása szerint néha akadály, ami azért különösen furcsa, mert egyetemi oktatók képezik ki az utólag nem megfelelőnek titulált hallgatókat.

⁷ Hogyha ehhez hozzáadjuk a két éves szakmai gyakorlatot is, melyet építészirodákban kell a hallgatóknak eltölteniük, lényegében egy 10 éves képzési folyamatról beszélhetünk.

alapozó tárgyakkal kezdődik. Az egyik tervezési tárgy keretén belül például egy létező, építészeti értékes, általuk kiválasztott ház egyik belső terét kell megmodellezniük.⁸

Az egyetem méretének egyik előnye az, hogy lehetőséget biztosít valamiféle diverzitásra (kérdés, hogy kánon hiányában egyáltalán lehetne-e globális víziót, egyértelmű utat mutatni). A tervezési csoportok között van például egy olyan 4-5 műteremből álló csoport, amely a 2. és 3. évesekkel foglalkozik, és amelyik a banalitással, a látszólagos értéknélküliséggel foglalkozik. Ezekben a tankörökben rendszerint megérteni, értéket találni majd beavatkozni a feladat egy jellegtelenné tűnő faluba, külvárosi környezetbe. Munkamódszer szempontjából érdekes a jegyzetfüzet, amelyet elvárásaként fogalmazznak meg, és amelybe a teljes munkafolyamatot rögzíteniük kell a hallgatóknak.

3. évtől már bejönnek a nagyobb léptékű projektek, a részletező, expresszív rajzok helyét felváltja a gépi rajzolás (a kézzel rajzolás az első két évben elvárás csupán). Lakóegyüttesek, kultúrközpontok, melyek szociálisan problémás helyekre készülnek ugyan, így kapcsolódva a 2. éves tárgyhoz, valójában viszont csak átmenetet képeznek a 4-5. éves megaprojektek felé. Az utolsó években erős szemléletváltás érzékelhető: szép és komplex az, ami nagy. Az utolsó év 3 hónapos kötelező szakmai gyakorlattal kezdődik a hallgatók által választott építészirodánál. A diplomázást egy februári vázlaterv előzi meg, a diplomatervnek és a hozzá kapcsolódó dolgozatnak rendszerint júliusra kell elkészülnie. A végső tervnek rendszerint nagynak kell lennie.

Az egyetemnek érdekessége, hogy vele párhuzamosan de tőle függetlenül működik egy építésziroda is, mely olyan volumenű munkákon is dolgozik, mint Bukarest városrendezési tervének a kidolgozása. A független jogi személyként működő iroda egyik fő célja, hogy az egyetem működését finanszírozza. Az intézmény függetlenségének ára ugyanis többek között az, hogy anyagilag kevés támogatást kap az államtól (a működéséhez szükséges összeg csupán 50-60%-át). Az ezen felüli összeget tandíjából, az említett építésziroda bevételeiből, pályázatokból finanszírozzák.⁹

A Ion Mincu egyetem Románia legnagyobb múlttal rendelkező építészoktatási intézménye. A kolozsvári, temesvári, jászvásári, nagyváradi egyetemek ehhez képest kisebb múltúak, kevesebb létszámmal működnek.¹⁰ A bukaresti és vidéki egyetemek kapcsolatában egyrészt megfigyelhető valamiféle arrogancia¹¹ a bukaresti egyetem irányából, másrészt az is látszik, hogy a vidéki egyetemek mintaként tekintenek a bukaresti képzésre. Ștefan Ghenciulescu szerint a bukaresti építészkar

⁹ A fennmaradásért folytatott küzdelem a honlapon is látható. Az egyik első menüpontot ugyanis a szponzorok kapják (az angol nyelvű változatban ez az információ "lemaradt").

¹⁰ Létszámában a bukarestihez csak a szintén fővárosi székhelyű Spiru Haret magánegyetem mérhető, mely elsősorban a tömegképzésnek köszönhetően híresült el.

¹¹ Mindez azonban főként a többi romániai egyetemmel szemben érzékelhető. A román honlapon büszkén hirdetett "presztízs és imázs" az angol nyelvű honlapon nem szerepel.

negatívan befolyásolta a vidéki egyetemek felerősödése, az erdélyi hallgatókat ugyanis (Brassó kivételével) szinte kizárólag a kolozsvári és temesvár egyetemek szívják el. Mindez a sokféleség szempontjából negatívan hatott az egyetemre, amit azonban az angol képzés bevezetéséből kiindulva fontosnak gondolnak – a hallgatók nagy része havasalföldi, kevesebben pedig moldvából érkeznek.

Véleményem szerint a többi romániai egyetemmel ellentétben a bukaresti egyetem egyik nagy előnye, hogy rendszer szinten tud minőséget biztosítani. A kolozsvári, illetve a többi vidéki egyetem szakmai elismertsége, helyzete sokkal inkább karakteres oktatókon, személyeken, mintsem a rendszeren áll – vagy bukik. Mindemellett azonban kérdés, hogy a Mincu-n alkalmazott módszer mennyire lesz képes arra, hogy a végletek mellett a hiányzó láncszemet, a "normálisat", a "közepeset, de jót" pótolja. Majd meglátjuk.

Bibliográfia:

- A Ion Mincu Építészet és Városrendezés Egyetem hivatalos honlapja.

<http://www.uauim.ro/universitatea/istoric/> (Utolsó letöltés: 2016. 05. 01.)

- Ion Mincu. https://en.wikipedia.org/wiki/Ion_Mincu (Utolsó letöltés: 2016. 05. 01.)